

Анжеліка Дмитрівна Цимбалару,
канд. пед. наук, ст. наук. співробітник
лабораторії початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України

Вимірювання ефективності дидактичних моделей освітнього простору в школі

Анотація. У статті визначені показники аналізу освітнього простору в школі для виявлення динаміки змін, які відбуваються у процесі впровадження експериментальної моделі. Автор презентує інструментарій і методику їх вимірювання як одного з параметрів виявлення ефективності інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу.

Ключові слова: педагогічне моделювання, освітній простір, освітнє середовище, освоєння освітнього середовища, педагогічний моніторинг, інноваційний розвиток школи.

Загострення уваги до питань моделювання освітнього простору в межах школи актуалізується у певних культурно-історичних і соціально-економічних ситуаціях сьогодення, якими визначається потреба у змінах і інспіруються процеси інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу. Встановлення динаміки змін, які відбуваються у процесі впровадження інноваційних моделей освітнього простору, потребує розроблення відповідних методик вимірювання їх ефективності.

Аналіз освітнього простору як предмет наукових досліджень перебуває у центрі уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних учених (Н. Бастун, В. Биков, С. Бондирева, Т. Борисова, О. Веряєв, С. Гершунський, В. Гинецінський, Ю. Жук, О. Леонова, А. Самодрин, Б. Серіков, В. Слободчиков, Т. Ткач, І. Фрумін та ін.). Переважно дослідники зосереджують увагу на його

експертизі як об'єктивної реальності. Це забезпечує діагностику освітніх можливостей, які відкриваються перед учнями. Натомість реалізація особистісного підходу спрямовує до розроблення інструментарію його аналізу як суб'єктивної реальності, для встановлення того, наскільки ці можливості використані кожною дитиною в певному загальноосвітньому навчальному закладі.

У межах формату статті окреслимо основні аспекти аналізу освітнього простору школярів як параметру вимірювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу на засадах особистісно орієнтованого підходу. Вихідним положенням для розгортання подальших наукових викладок є розуміння освітнього простору в школі як складного утворення, що формується сукупністю подій, які забезпечують освоєння освітнього середовища для задоволення освітніх потреб кожного учасника навчально-виховного процесу (у нашому випадку це учень). Зауважимо, що такий підхід наукової експлікації цієї дефініції є субстанціональним (індивідуальним), на відміну від інституціонального (Н. Бастун, С. Бондирева, О. Веряєв, С. Гершунський, В. Гинецінський, Б. Ельконін, В. Слободчиков, І. Фрумін та ін.), висвітленого нами у попередніх публікаціях [7], де освітній простір розуміють як певну територію, яка пов'язана з масштабними явищами у галузі освіти: як певну частку соціального простору, у межах якої здійснюється нормована освітня діяльність; як результат інтеграційних процесів в системі освіти, як єдність, цілісне утворення в галузі освіти, яке має свої межі, що уточнюють окремо, – глобальний (світовий) освітній простір, міжнародний, європейський, освітній простір регіону, школи, шкільного класу тощо. Такий простір утворюють імовірні, потенційно можливі події, які можуть ніколи і не відбутися у житті дитини, тому ми розглядаємо його як простір її освітніх можливостей.

Параметри для аналізу освітнього простору в школі визначено, спираючись на результати дослідження стану проблеми в освітній теорії (В. Загвязинський, Р. Атаханов [2]; Л. Зубова [3] та ін.) і практиці. Вони

дають змогу розглядати його водночас як об'єктивну і суб'єктивну реальності й результат навчальної взаємодії школярів з об'єктами шкільного середовища і педагогічних впливів. Зважаючи на те, що освітній простір у школі має два предмети перетворення – освітнє середовище закладу освіти і діяльність учнів з його освоєння, – критерії аналізу цього багатомірного об'єкту інноваційного розвитку школи добирались з огляду на виявлення змін кожного з його предметів.

Критерії аналізу освітнього простору в школі за таким **предметом перетворення як діяльність учнів з освоєння шкільного освітнього середовища** визначено виходячи з того, що це утворення з освітніх просторів кожного школяра, який характеризується **потужністю** (показники **стійкість** і **сила**), **щільністю** (показники **тугість** і **стабільність**) і **проектувальністю** (показники **організованість** і **продуктивність**). Кількісні параметри таких показників аналізу освітнього простору в школі як **стійкість**, **тугість** і **стабільність** виявляють шляхом опитування *кожного з педагогів*, які працюють у школі (у тому числі вихователів, керівників гуртків тощо), **сила** – через опитування *батьків*, а **організованість** і **продуктивність** – виявленням думки *представників органів управління освітою, громади, науковців*. Респондентам пропонують відмітити певною позначкою («+» або «V») рядок, у якому зазначений об'єкт (предмет, фігурант), місце реалізації взаємодії, забезпечені учителем й використані дитиною для створення власних продуктів, виготовлення або презентація яких пов'язані з навчальною діяльністю протягом певного періоду, який підлягає аналізу.

Потужність освітнього простору в школі виявляють за показниками **стійкості** і **сили**. Показник **стійкості** характеризує систему з позиції стабільності й встановлює наскільки освітній простір в школі «сильніше» за інші впливає на дитину. Показник **сили** визначає силове поле освітнього простору в школі через встановлення впливів «фонового шуму», який відволікає дитину від взаємодії (дисонанс дитини і об'єктів шкільного

освітнього середовища) й ступеня цінності і важливості для неї організованих у школі видів взаємодії. До кожного з показників розроблено опитувальники (таблиця 1), які забезпечують формалізацію результатів.

Таблиця 1

**Лист опитування для вимірювання потужності освітнього простору
в школі**

Вимірювання стійкості освітнього простору в школі (опитувальник для педагогів)		
Психолого-педагогічну діагностику кожного учня проведено ...		
<i>раз на рік (при прийомі у школу для 1 кл.)</i>	<i>раз у півріччя</i>	<i>раз у чверть</i>
Проведені психолого-педагогічні діагностики учнів мали на меті ...		
<i>виявлення індивідуальних особливостей</i>	<i>відстеження динаміки розвитку певних якостей</i>	<i>моніторинг гармонійного розвитку особистості (фізичний, інтелектуальний тощо)</i>
Результати проведення психолого-педагогічної діагностики учнів ураховані для ...		
<i>корекції роботи з усім класом (групою)</i>	<i>реалізації індивідуального підходу до окремих школярів</i>	<i>організації пріоритетних для кожної дитини видів взаємодії з об'єктами шкільного середовища</i>
Для реалізації особистісного підходу ураховані такі індивідуальні особливості школярів, виявлені у результаті психолого-педагогічної діагностики, як...		
<i>стан здоров'я, освітні можливості (пам'ять, увага, логічне мислення)</i>	<i>освітні потреби (обдарованість)</i>	<i>індивідуальні особливості навчальної діяльності (провідний канал сприйняття навчального матеріалу, стиль навчальної діяльності та ін.)</i>
Виявлені індивідуальні особливості школярів, ураховані для організації діяльності на ...		
<i>окремих уроках (заняттях)</i>	<i>більшості уроків (занять)</i>	<i>всіх уроках (заняттях)</i>
Упроваджені новації обрані ...		
<i>для залучення</i>	<i>для осучаснення</i>	<i>для урахування</i>

<i>кращого контингенту учнів</i>	<i>навчально-виховного процесу</i>	<i>результатів психолого-педагогічної діагностики учнів</i>	
З урахуванням індивідуальних особливостей школярів упроваджувались нові ...			
<i>навчальні предмети, експериментальні програми</i>	<i>форми і методи організації діяльності</i>	<i>об'єкти (предмети і фігуранти) для розширення діапазону взаємодії</i>	
Вибір видів, форм, об'єктів і фігурантів навчальної взаємодії забезпечений учню на ...			
<i>окремих уроках (заняттях)</i>	<i>більшості уроків (занять)</i>	<i>всіх уроках (заняттях)</i>	
Усвідомлений вибір видів навчальної взаємодії на уроках (заняттях) здійснюють ...			
<i>окремі учні</i>	<i>більшість учнів</i>	<i>усі школярі</i>	
Вільний вибір продуктів навчальної діяльності здійснюють ...			
<i>окремі учні</i>	<i>більшість учнів</i>	<i>усі школярі</i>	
Вимірювання сили освітнього простору в школі (опитувальник для батьків)			
Дитина відвідує саме цей навчальний заклад передусім тому, що ...			
<i>зручно добиратись</i>	<i>гарна матеріальна база і комфортні побутові умови</i>	<i>є індивідуалізований підхід до неї</i>	
За потребою (можливостями) змінити навчальний заклад, дитина ...			
<i>зрадіє</i>	<i>засмутиться</i>	<i>категорично відмовиться</i>	
Дитина збирається до школи вранці частіше тому, що ...			
<i>змушують дорослі (якщо вони не наполягатимуть, дитина залишиться вдома)</i>	<i>відчуває відповідальність (не хоче, але іде, тому що треба)</i>	<i>їй там цікаво і вона цього хоче</i>	
Життя дитини більшою мірою пов'язане із подіями, які відбуваються ...			
<i>на дитячому майданчику (подвір'ї)</i>	<i>у дитячих закладах (розважальних, навчальних)</i>	<i>у школі</i>	
Своїми найкращими друзями вважає дітей, що ...			
<i>що мешкають по сусідству</i>	<i>мають спільне хобі</i>	<i>однокласників</i>	
Дитина переймається проблемами ...			

<i>лише власними</i>	<i>крім власних, ще і найближчого оточення</i>	<i>крім власних, ще й інших дітей у школі</i>
<i>Дитина розповідає про цікаві події у школі ...</i>		
<i>не частіше ніж раз на тиждень</i>	<i>кілька разів на тиждень</i>	<i>щодня</i>
<i>Найцікавіше для дитини відбувається у школі на ...</i>		
<i>перерві</i>	<i>після уроків (у гуртках, секціях, ГПД)</i>	<i>уроках (заняттях)</i>
<i>Власне самовираження дитини у продуктах навчальної діяльності</i>		
<i>відсутнє</i>	<i>не завжди відверте і вільне</i>	<i>завжди відверте і вільне</i>
<i>Участь батьків у навчальному процесі частіше відбувається через ...</i>		
<i>матеріальну допомогу</i>	<i>допомогу дитині у виконанні домашніх завдань</i>	<i>залучення до подій шкільного життя дитини</i>
<i>До подій, які відбуваються у шкільному житті дитини частіше залучені ...</i>		
<i>мати або батько</i>	<i>всі дорослі члени родини (бабусі, дідусі)</i>	<i>всі члени родини (сестри, брати)</i>
<i>Дитина виконує завдання вдома ...</i>		
<i>якщо змушують дорослі</i>	<i>лише тому, що відчуває відповідальність</i>	<i>їй самій цікаво</i>
<i>Під час виконання завдань дитина потребує ...</i>		
<i>спільного виконання</i>	<i>допомоги у виконанні певної частини</i>	<i>порад (щодо джерел інформації, способів її одержання, оформлення, презентації) або оцінювання результатів для рефлексії</i>
<i>Характером міжособистісної взаємодії (спілкування) педагогів школи з дитиною батьки</i>		
<i>не задоволені</i>	<i>задоволені не повною мірою</i>	<i>цілком задоволені</i>
<i>Результатами і досягненнями дитини у навчанні батьки</i>		
<i>не задоволені</i>	<i>задоволені не повною мірою</i>	<i>цілком задоволені</i>

Щільність освітнього простору в школі виявляють за показниками **тугості** і **стабільності**. Показник **тугості** характеризує освітній простір в

школі за кількістю видів взаємодії і їх повторів. Показник *стабільності* визначає здатність освітнього простору в школі утримувати властивості під тиском змін, що в умовах варіативності і різноманітності освітнього простору як синергетичної системи є важливим для забезпечення стійкості зв'язків, форм спільності її елементів і підпорядкування загальній меті [6, с. 8]. До кожного з показників дібрано інструментарій вимірювання (таблиця 2), який ураховує кількість об'єктів (предметів і фігурантів), видів і частотність їх використання для організації навчальної взаємодії, їх затребуваність, а також кількість учнів залучених до неї.

Таблиця 2

Лист опитування педагогів для вимірювання щільності освітнього простору в школі

Вимірювання тугості освітнього простору в школі		
Організація навчальної діяльності передбачала взаємодію: людина-людина		
<i>для окремих учнів</i>	<i>для більшості учнів</i>	<i>для всіх учнів</i>
Організація навчальної діяльності передбачала взаємодію: людина-людина		
<i>одноразово</i>	<i>2-3 рази</i>	<i>регулярно</i>
Організація навчальної діяльності передбачала взаємодію: людина-техніка		
<i>для окремих учнів</i>	<i>для більшості учнів</i>	<i>для всіх учнів</i>
Організація навчальної діяльності передбачала взаємодію: людина-техніка		
<i>одноразово</i>	<i>2-3 рази</i>	<i>регулярно</i>
Організація навчальної діяльності передбачала взаємодію: людина-художній образ		
<i>для окремих учнів</i>	<i>для більшості учнів</i>	<i>для всіх учнів</i>
Організація навчальної діяльності передбачала взаємодію: людина-художній образ		
<i>одноразово</i>	<i>2-3 рази</i>	<i>регулярно</i>
Організація навчальної діяльності передбачала взаємодію: людина-знак		

<i>для окремих учнів</i>	<i>для більшості учнів</i>	<i>для всіх учнів</i>
Організація навчальної діяльності передбачала взаємодію: людина-знак		
<i>одноразово</i>	<i>2-3 рази</i>	<i>регулярно</i>
Організація навчальної діяльності передбачала взаємодію: людина-природа		
<i>для окремих учнів</i>	<i>для більшості учнів</i>	<i>для всіх учнів</i>
Організація навчальної діяльності передбачала взаємодію: людина-природа		
<i>одноразово</i>	<i>2-3 рази</i>	<i>регулярно</i>
Організована навчальна взаємодія відбувалась у процесі самостійної роботи		
<i>окремих учнів</i>	<i>більшості учнів</i>	<i>всіх учнів</i>
Навчальна взаємодія у процесі самостійної роботи була організована		
<i>одноразово</i>	<i>2-3 рази</i>	<i>регулярно</i>
Організована навчальна взаємодія відбувалась під час роботи у парі		
<i>окремих учнів</i>	<i>більшості учнів</i>	<i>всіх учнів</i>
Навчальна взаємодія під час роботи у парі організовувалась		
<i>одноразово</i>	<i>2-3 рази</i>	<i>регулярно</i>
Організована навчальна взаємодія відбувалась під час роботи у групі (команді)		
<i>окремих учнів</i>	<i>більшості учнів</i>	<i>всіх учнів</i>
Навчальна взаємодія під час роботи у групі (команді) організовувалась		
<i>одноразово</i>	<i>2-3 рази</i>	<i>регулярно</i>
Організація навчальної взаємодії передбачала залучення до ролі навчаючого		
<i>окремих учнів</i>	<i>більшості учнів</i>	<i>всіх учнів</i>
Організація навчальної взаємодії передбачала виконання учнями ролі навчаючих		
<i>одноразово</i>	<i>2-3 рази</i>	<i>регулярно</i>
Організація навчальної взаємодії передбачала самооцінювання результатів		
<i>окремими учнями</i>	<i>більшістю учнів</i>	<i>всіма учнями</i>
Навчальна взаємодія, яка передбачала самооцінювання результатів, організовувалась		

<i>одноразово</i>	<i>2-3 рази</i>	<i>регулярно</i>
Організація навчальної взаємодії передбачала взаємооцінювання результатів		
<i>окремими учнями</i>	<i>більшістю учнів</i>	<i>всіма учнями</i>
Навчальна взаємодія, яка передбачала взаємооцінювання результатів, організовувалась		
<i>одноразово</i>	<i>2-3 рази</i>	<i>регулярно</i>
Об'єктами шкільного середовища стали продукти навчальної взаємодій (малюнки, фото, шаржі, збірки та ін.)		
<i>окремих учнів</i>	<i>більшості учнів</i>	<i>всіх учнів</i>
У якості об'єктів шкільного середовища продукти навчальної взаємодій (малюнки, фото, шаржі, збірки та ін.) учнів були використані		
<i>одноразово</i>	<i>2-3 рази</i>	<i>регулярно</i>
Одержані продукти навчальної взаємодії були обрані самостійно		
<i>окремими учнями</i>	<i>більшістю учнів</i>	<i>всіма учнями</i>
Самостійний вибір продуктів навчальної взаємодії здійснювався учням		
<i>одноразово</i>	<i>2-3 рази</i>	<i>регулярно</i>
Свідомий вибір видів навчальної взаємодії здійснювали		
<i>окремі учні</i>	<i>більшість учнів</i>	<i>всі учні</i>
Вибір видів навчальної взаємодії здійснювався учнями		
<i>одноразово</i>	<i>2-3 рази</i>	<i>регулярно</i>
Організація навчальної взаємодії урахувала індивідуальні особливості		
<i>окремих учнів</i>	<i>більшості учнів</i>	<i>всіх учнів</i>
Навчальна взаємодія з урахуванням індивідуальних особливостей учнів організовувалась		
<i>одноразово</i>	<i>2-3 рази</i>	<i>регулярно</i>
Для організації навчальної взаємодії учнів були використані об'єкти (предмети і фігуранти) шкільного освітнього середовища		
<i>окремі можливі</i>	<i>більшість наявних і можливих</i>	<i>усі наявні і можливі</i>
Вимірювання стабільності освітнього простору в школі		
Учитель долучився до цілеспрямованої організації навчальної взаємодії учнів ...		
<i>за наказом</i>	<i>щоб підтримати</i>	<i>за власним бажанням</i>

<i>керівництва</i>	<i>колег</i>	
Організація навчальної взаємодії урахувала індивідуальні особливості ...		
<i>окремих учнів</i>	<i>більшості учнів</i>	<i>усіх учнів</i>
Організація навчальної взаємодії урахувала запити і потреби ...		
<i>окремих учнів</i>	<i>більшості учнів</i>	<i>усіх учнів</i>
Організація навчальної взаємодії урахувала запити ...		
<i>батьків окремих родин</i>	<i>більшості родин</i>	<i>усіх родин</i>
Організація навчальної взаємодії урахувала особливості типу школи ...		
<i>у виборі об'єктів</i>	<i>у виборі форм</i>	<i>у виборі і об'єктів, і форм</i>
Організація навчальної взаємодії урахувала особливості і запити міста (села, регіону)		
<i>у виборі об'єктів</i>	<i>у виборі форм</i>	<i>у виборі і об'єктів, і форм</i>
Учитель співпрацював у процесі організації навчальної взаємодії ...		
<i>з окремими учнями</i>	<i>з більшістю учнів</i>	<i>зі всіма учнями</i>
Учитель співпрацював у процесі організації навчальної взаємодії ...		
<i>з окремими батьками</i>	<i>з більшістю родин учнів</i>	<i>зі всіма родинами</i>
Учитель співпрацював у процесі організації навчальної взаємодії ...		
<i>з окремими вчителями школи</i>	<i>з більшістю вчителів</i>	<i>зі всіма педагогами</i>
Учитель співпрацював у процесі організації навчальної взаємодії* ...		
<i>з педагогами середньої і старшої ланки школи</i>	<i>з педагогами і психологом (або медичною сестрою, бібліотекарем) школи</i>	<i>зі всіма працівниками школи (у тому числі технічним персоналом)</i>
Вимоги вчителів до організації навчальної взаємодії учнів (підходи до організації, методи оцінювання результатів) ...		
<i>не узгоджені</i>	<i>узгоджені частково</i>	<i>повністю узгоджені – єдині</i>
Результатами навчальної діяльності учнів учитель ...		
<i>не задоволений</i>	<i>задоволений не повною мірою</i>	<i>цілком задоволений</i>
Діти адаптуються до змін організації навчальної взаємодії, викликаних		

впровадженням новацій ...		
<i>важко</i>	<i>не дуже легко</i>	<i>легко і швидко</i>

Ураховуючи, що освітній простір у школі утворюється як опосередковано і неусвідомлено, так і цілеспрямовано, для встановлення ступеня цілеспрямованих впливів на його створення, було обрано критерій **проектувальності**. Він виявляється за показниками **організованості** і **продуктивності**. Показник **організованості** характеризує освітній простір в школі за ступенем активності, ініціативності педагогів у процесі організації взаємодії учнів, проявів усвідомленої і цілеспрямованої діяльності на забезпечення її ефективності, що обумовлює гнучкість освітнього простору в школі. Показник **продуктивності** визначає ефективність продуктів навчальної взаємодії школярів і діяльності педагогів, спрямованої на її організацію. До кожного з показників розроблено опитувальники (таблиця 3), які дозволяють квантифікувати результати дослідження.

Таблиця 3

Лист опитування представників органів управління освітою, громади, науковців, які співпрацюють зі школою для вимірювання проектувальності освітнього простору в загальноосвітньому навчальному закладі

Вимірювання організованості освітнього простору в школі		
Цілеспрямовано організовували навчальну взаємодію учнів з об'єктами шкільного освітнього середовища ...		
<i>окремі вчителі</i>	<i>більшість вчителів</i>	<i>усі вчителі</i>
Ініціатива щодо створення інноваційного освітнього простору знаходить підтримку у ...		
<i>окремих членів колективу</i>	<i>більшості членів колективу</i>	<i>всіх членів колективу (керівників гуртків, секцій тощо)</i>
Будувати власну освітню траєкторію учні (за наявності вибору продуктів, видів навчальної взаємодій, форм одержання освітньої інформації, бажаних результатів)		

<i>не мають можливості</i>	<i>мають обмежені можливості</i>	<i>мають повну змогу</i>
<i>Новації, які впроваджують у школі, ...</i>		
<i>спрямовані на досягнення цілей окремих учителів</i>	<i>спрямовані на досягнення мети школи</i>	<i>викликані запитами і потребами учнів</i>
<i>Напрями методичної роботи (засідання методичних об'єднань, творчих груп, шкіл передового досвіду тощо) обрані ...</i>		
<i>за рекомендаціями керівництва</i>	<i>за результатами дослідження діяльності вчителів</i>	<i>за результатами дослідження діяльності учнів</i>
<i>Для узгодження дій у процесі організації навчальної діяльності учнів вчителі ...</i>		
<i>не взаємодіють</i>	<i>взаємодіють формально</i>	<i>взаємодіють цілеспрямовано</i>
<i>Банк ідей і педагогічних надбань створено і відкрито для користування ...</i>		
<i>кожним учителем окремо</i>	<i>певною групою вчителів</i>	<i>всіма педагогами</i>
<i>Об'єктами навчальної взаємодії, які забезпечують учнів окремі вчителі, інші педагоги користуватись ...</i>		
<i>не мають змоги</i>	<i>можуть частково</i>	<i>можуть вільно</i>
<i>Об'єкти для організації навчальної взаємодії учнів забезпечено</i>		
<i>лише з наявних у школи</i>	<i>завдяки обміну з іншими школами</i>	<i>завдяки співпраці з закладами і підприємствами міста (села)</i>
<i>Наявність невикористаних можливостей для організації навчальної взаємодії школярів</i>		
<i>значна</i>	<i>незначна</i>	<i>відсутня</i>
<i>Учителі співпрацюють у процесі організації навчальної взаємодії учнів з* ...</i>		
<i>представниками органів управління освітою</i>	<i>представниками методичних кабінетів і центрів</i>	<i>представниками наукових установ</i>
<i>учителями інших шкіл</i>	<i>учителями-пенсіонерами</i>	<i>родинами учнів</i>
<i>представниками установ і</i>	<i>педагогами</i>	<i>працівниками</i>

<i>підприємств міста (села), району</i>	<i>основної ланки школи</i>	<i>школи</i>
До взаємодії з учнями у процесі навчання вчителі залучали*...		
<i>учнів інших класів початкової ланки</i>	<i>учнів середньої і старшої ланок</i>	<i>членів родини учнів</i>
<i>психолога школи</i>	<i>медичну сестрою</i>	<i>бібліотекаря</i>
<i>фахівців підприємств і установ міста (села)</i>	<i>педагогів середньої і старшої ланки школи</i>	<i>педагогів з інших шкіл</i>
<i>керівників гуртків, секції у школі, вихователів</i>	<i>працівників їдальні (буфету)</i>	<i>волонтерів</i>
Організація навчальної взаємодії учнів урахує* ...		
<i>запити батьків</i>	<i>запити учнів</i>	<i>здібності учнів</i>
<i>індивідуальні особливості учнів</i>	<i>тип закладу</i>	<i>запити міста (села) регіону</i>
Вимірювання продуктивності освітнього простору в школі		
Наявність нетрадиційних продуктів навчальної діяльності учнів (приміром, гурток для дошкільнят, який проводять учні, дидактичні матеріали, публікації та ін.)		
<i>не виявлено</i>	<i>виявлені окремі випадки</i>	<i>виявлено у багатьох випадках</i>
Значущість для учнів продуктів їхньої навчальної діяльності		
<i>не виражена</i>	<i>частково виражена</i>	<i>добре виражена</i>
Відвертість і вільність у власному самовираженні учнів у продуктах навчальної діяльності		
<i>не виражена</i>	<i>частково виражена</i>	<i>повна</i>
Використання продуктів навчальної діяльності учнів у шкільному освітньому середовищі		
<i>не виявлено</i>	<i>виявлені окремі випадки</i>	<i>виявлено у багатьох випадках</i>
Використання продуктів навчальної діяльності учнів для участі у конкурсах, змаганнях за межами школи		
<i>не виявлено</i>	<i>виявлені окремі випадки</i>	<i>виявлено у багатьох випадках</i>
Значущість для вчителів продуктів їхньої діяльності (плани, сценарії, розроблення, дидактичний інструментарій та ін.)		
<i>не</i>	<i>частково виражена</i>	<i>добре виражена</i>

<i>виражена</i>		
Відвертість і вільність у професійному самовираженні вчителів у продуктах освітньої діяльності		
<i>не виражена</i>	<i>частково виражена</i>	<i>повна</i>
Обговорення (оцінювання, експертиза) продуктів освітньої діяльності вчителів		
<i>не виявлене</i>	<i>виявлені окремі випадки</i>	<i>виявлено у багатьох випадках</i>
Використання продуктів освітньої діяльності вчителів для оприлюднення її результатів (на круглих столах, конференціях, у конкурсах, публікаціях тощо)		
<i>не виявлено</i>	<i>виявлені окремі випадки</i>	<i>виявлено у багатьох випадках</i>

Для виявлення змін такого **предмету перетворення освітнього простору** в школі, як **шкільне освітнє середовище** обрані показники, які на думку фахівців (С. Беляєв, В. Бехтерев, В. Кулайкин, Л. Чайнова, Хейдметс, В. Ясвін, В. Ястшембовський та ін.), є особливими для встановлення розвивального ефекту й творчої спрямованості середовища і водночас ступеня впливу людини на нього у процесі освоєння. Це **ергономічність** (виявляє ступінь комфортності середовища для учнів через встановлення безпечності, зручності, оптимальності і швидкості у набутті знань і умінь), **персоналізація** (відображає ступінь усвідомленого і цілеспрямованого перетворення середовища людиною через зміни наявних об'єктів і появу нових, на відміну від проксеміки (Е. Холл) – неусвідомлених дій щодо структурування середовища) і **автентичність** (визначає ступінь узгодженості, конгруентності середовища з особистістю). Кількісні параметри персоналізації, автентичності і ергономічності шкільного освітнього середовища визначають за результатами опитування кожного школяра. Для цього учням пропонують відмітити певною позначкою («+» або «V») варіант продовження речення, який відповідає його власним переконанням. Процедура має проводитись поетапно з невеличкими групами

учнів або фронтально але кількома вчителями, які за потребою допомагатимуть школярам.

Листи опитування розроблялись відповідно до визначених індикаторів кожного з показників. Так, спираючись на доробки фахівців з проблеми (В. Кулайкин, Л. Чайнова [8], Криулїна [4] та ін.), для виявлення **ергономічності шкільного середовища** обрано такі індикатори як **функціональний і психологічний комфорт й забезпечення здоров'язбережувальних умов (гігієнічність і безпечність)** для кожного учня (таблиця 4).

Таблиця 4

Лист опитування учнів для вимірювання ергономічності шкільного середовища

Виявлення функціонального комфорту перебування у шкільному середовищі		
Своє місце за партою я вважаю ...		
<i>незручним</i>	<i>не зовсім зручним</i>	<i>зручним</i>
Розташування у класній кімнаті усього необхідного для навчання (наочність, роздаткові матеріали, письмове приладдя та ін.) я вважаю ...		
<i>незручним</i>	<i>не зовсім зручним</i>	<i>зручним</i>
Розклад занять для мене ...		
<i>незручний</i>	<i>не зовсім зручний</i>	<i>зручний</i>
Моєму спілкуванню у школі зі всіма, з ким була потреба ...		
<i>завжди щось заважало</i>	<i>іноді щось заважало</i>	<i>нічого не заважало</i>
Ефективно працювати у групі (команді) у школі мені ...		
<i>завжди щось заважало</i>	<i>іноді щось заважало</i>	<i>нічого не заважало</i>
Моїй самостійній роботі у класі ...		
<i>завжди щось заважало</i>	<i>іноді щось заважало</i>	<i>нічого не заважало</i>
Навчальний матеріал ... засвоювався у зручний для мене спосіб (так, як найкраще саме для мене)		
<i>ніколи не</i>	<i>іноді</i>	<i>майже завжди</i>
Одержати у школі допомогу для покращення результатів навчання я ...		

<i>не мав(ла) змоги</i>	<i>не завжди мав(ла) змогу</i>	<i>мав(ла) змогу</i>
Справлятися з обсягом навантаження у школі мені було ...		
<i>важко</i>	<i>не зовсім легко</i>	<i>легко</i>
Засвоювати навчальний матеріал у школі мені було...		
<i>важко</i>	<i>не дуже важко</i>	<i>легко</i>
Часу для вивчення навчального матеріалу мені ...		
<i>завжди бракувало</i>	<i>іноді не вистачало</i>	<i>завжди було достатньо</i>
Навчальний матеріал, який вивчався у школі, мною був ...		
<i>ніколи не затребуваний</i>	<i>іноді затребуваний</i>	<i>майже завжди затребуваний</i>
Навчальний матеріал, який вивчався у школі, у повсякденному житті мною ...		
<i>не використовувався</i>	<i>іноді використовувався</i>	<i>часто використовувався</i>
Здобувати знання самостійно у школі мене ...		
<i>не навчали</i>	<i>іноді навчали</i>	<i>завжди навчали</i>
Навчальний матеріал у школі я засвоював(ла) ...		
<i>майже останнім у класі</i>	<i>разом з більшістю учнів</i>	<i>швидше за інших</i>
Швидкість, з якою набував(ла) певних умінь у школі, я ...		
<i>не задоволений(на)</i>	<i>не зовсім задоволений(на)</i>	<i>задоволений(на)</i>
Виявлення психологічного комфорту перебування у шкільному середовищі		
Мій настрій у школі здебільшого ...		
<i>поганий</i>	<i>хороший</i>	<i>чудовий</i>
Мої стосунки з однокласниками ...		
<i>погані</i>	<i>задовільні</i>	<i>хороші</i>
Зазвичай я йду до школи ...		
<i>зі страхом</i>	<i>спокійно</i>	<i>з радістю</i>
У складній ситуації у школі підтримку і пораду я ...		
<i>ніколи не знаходжу</i>	<i>не завжди знаходжу</i>	<i>завжди знаходжу</i>
Вчителі мене ...		
<i>зовсім не розуміють</i>	<i>не завжди розуміють</i>	<i>добре розуміють</i>
Увага, яку приділяють мені вчителі ...		
<i>недостатня</i>	<i>не зовсім достатня</i>	<i>цілком достатня</i>

Я вважаю, що оцінювання моїх навчальних досягнень учителями ...		
<i>несправедливо</i>	<i>не завжди справедливо</i>	<i>справедливо</i>
Я прагну одержати високі бали, щоб ...		
<i>переконатись, що добре засвоїв(ла) матеріал</i>	<i>не виглядати гірше за інших</i>	<i>уникнути покарання</i>
Як би це залежало від мене, я б ...		
<i>негайно перейшов(ла) до іншої школи</i>	<i>перейшов(ла) до іншого вчителя або класу</i>	<i>ніколи не змінив(ла) школу, клас (вчителя)</i>
Вважаю, що проблеми у моєму шкільному житті, які є на сьогодні ...		
<i>вирішити легко</i>	<i>не зовсім легко вирішити</i>	<i>вирішити важко</i>
Проблеми (конфлікти), які виникали у мене, переважно були пов'язані ...		
<i>зі школою</i>	<i>з сім'єю</i>	<i>з друзями і знайомими поза школою і сім'єю</i>
Виявлення здоров'язбережувальних умов шкільного середовища		
Перебуваючи у школі, я ...		
<i>дуже втомлююсь</i>	<i>не дуже втомлююсь</i>	<i>не втомлююсь</i>
Температурні умови у школі для мене ...		
<i>некомфортні</i>	<i>не зовсім комфортні</i>	<i>цілком комфортні</i>
Умови освітлення у школі для мене ...		
<i>некомфортні</i>	<i>не зовсім комфортні</i>	<i>цілком комфортні</i>
Шум моєму комфортному перебуванню у школі ...		
<i>дуже заважає</i>	<i>не зовсім заважає</i>	<i>не заважає</i>
Чистота повітря і приміщень у школі мене ...		
<i>не влаштовує</i>	<i>не завжди влаштовує</i>	<i>цілком влаштовує</i>
Кольорова гамма оформлення класної кімнати мене(і) ...		
<i>дратує</i>	<i>не зовсім подобається</i>	<i>цілком влаштовує</i>
Режим роботи школи (тривалість перерв, наявність часу для відпочинку, туалету, прийому їжі та ін.) для мене ...		
<i>незручний</i>	<i>не зовсім зручний</i>	<i>зручний</i>
Був(ла) травмований(на) у школі ...		
<i>більше, ніж раз</i>	<i>один раз</i>	<i>жодного разу</i>
Навчальних днів, пропущених мною за хворобою було ...		
<i>більше десяти</i>	<i>від одного до десяти</i>	<i>жодного</i>
За період навчання у школі я одержав(ла) діагнози хронічних захворювань		

<i>більше, ніж один</i>	<i>один</i>	<i>жодного</i>
-------------------------	-------------	----------------

Зазначимо, що продовжити два останні речення школярі можуть за допомогою вчителя (надає інформацію про кількість пропущених днів зі шкільного журналу або з табелів учнів) і медичної сестри школи й батьків (надають інформацію про хронічні захворювання учнів, які були виявлені за період навчання у школі).

Персоналізація (індивідуальне структурування людиною) **освітнього середовища**, за результатами дослідження проблеми фахівцями (С. Беляєв [1], В. Панов [5], В. Ясвін [9] та ін.), може бути виявлена за динамікою експозиції на певній шкільній території об'єктів, пов'язаних з учнем, появою нових предметів або перетворенням існуючих. Тож індикаторами виявлення змін у персоналізації шкільного середовища було обрано *зв'язок учня з іншими об'єктами середовища й їхня взаємна значущість; насиченість предметами, які несуть відбиток індивідуальності дитини (активність/пасивність їх використання у навчально-виховному процесі); демонстрація власних інтересів, цінностей, схильностей і надбань школярів* (таблиця 5).

Таблиця 5

Лист опитування учнів для вимірювання персоналізації шкільного середовища

Виявлення зв'язків учня з іншими об'єктами середовища*		
Власним «куточком» у школі, який є лише моїм (де зберігаються мої речі і де я можу відпочити, побути наодинці, щось повторити та ін.), я вважаю ...		
<i>місце за партою</i>	<i>усю парту</i>	<i>шафу для одягу</i>
<i>рекреацію у коридорі</i>	<i>місце у зимовому саду</i>	<i>інше</i>
Зі свого оточення у школі у складній життєвій ситуації я радився(лась) з ...		
<i>учнями класу</i>	<i>учнями інших класів</i>	<i>учителем</i>
<i>психологом</i>	<i>медичною сестрою</i>	<i>іншими</i>
Про допомогу у покращенні результатів навчання я звертався(лась) до ...		
<i>учнів класу</i>	<i>учнів інших класів</i>	<i>учителя</i>
<i>психолога</i>	<i>бібліотекаря</i>	<i>інших</i>

Тісні стосунки у школі я підтримую з ...		
<i>учнями</i>	<i>учителями</i>	<i>психологом</i>
<i>бібліотекарем</i>	<i>медичною сестрою</i>	<i>іншими</i>
За потребою я маю вільний доступ до ...		
<i>бібліотеки</i>	<i>медпункту</i>	<i>кабінету психолога</i>
<i>їдальні (буфету)</i>	<i>учительської</i>	<i>кабінетів старшокласників</i>
<i>спортивної зали</i>	<i>актової зали</i>	<i>класних кімнат інших класів початкової школи</i>
<i>шкільного музею</i>	<i>спортмайданчика</i>	<i>інше</i>
За потребою я маю вільний доступ до взаємодії з ...		
<i>наочністю у класі</i>	<i>роздатковими матеріалами</i>	<i>наочністю у коридорах</i>
<i>наочністю у інших кабінетах</i>	<i>технічними пристроями</i>	<i>інше</i>
Люди, з мого шкільного оточення, думка яких для мене важлива, це ...		
<i>учні мого класу</i>	<i>учні інших класів</i>	<i>вчителі, які мене навчають</i>
<i>інші вчителі</i>	<i>дирекція школи</i>	<i>медична сестра</i>
<i>бібліотекар</i>	<i>психолог</i>	<i>інші працівники школи</i>
Люди, з мого шкільного оточення, для яких важлива моя думка, це ...		
<i>учні мого класу</i>	<i>учні інших класів</i>	<i>вчителі, які мене навчають</i>
<i>інші вчителі</i>	<i>дирекція школи</i>	<i>медична сестра</i>
<i>бібліотекар</i>	<i>психолог</i>	<i>інші працівники школи</i>
Виявлення насиченості предметами, які несуть відбиток індивідуальності дитини		
Продукти (малюнки, пристрої, таблиці та ін.), які я одержав у процесі навчання, у шкільному середовищі (виставка, наочність та ін.) ...		
<i>не представлені</i>	<i>представлені частково</i>	<i>повністю представлені</i>
Продукти (малюнки, пристрої, таблиці та ін.), які я одержав у процесі навчання, доступні для користування ...		
<i>лише мені</i>	<i>учням мого класу</i>	<i>учням інших класів</i>
Я ... обмінювався з учнями іграми, книгами, музичними і відеозаписами, які мені подобаються.		
<i>ніколи не</i>	<i>іноді</i>	<i>часто</i>
Сюжети моїх улюблених фільмів, ігор, мультфільмів, картин та ін. ... були використані у навчальному процесі.		
<i>ніколи не</i>	<i>рідко</i>	<i>часто</i>
Мої улюблені фільми, мультфільми, музичні твори, витвори мистецтва ... були предметами колективного перегляду і обговорення (дискусії) у школі.		
<i>ніколи не</i>	<i>рідко</i>	<i>часто</i>
У продуктах навчальної діяльності (творах, задачах та ін.) я ... маю змогу висвітлити власні думки, інтереси, захоплення.		
<i>ніколи не</i>	<i>рідко</i>	<i>завжди</i>
У класі (коридорі) ... речей, які є моїми (квіти, за якими доглядаю, ігри, у які навчаю грати інших та ін.).		
<i>немає</i>	<i>є ті, що мені не потрібні вдома</i>	<i>є ті, що мені цікаві</i>
Предмети мого захоплення (ігри, домашні улюбленці, їх фото, поробки,		

марки, листівки, значки та ін.) ... були експонатами шкільних виставок.		
<i>ніколи не</i>	<i>іноді</i>	<i>часто</i>
Предмети мого захоплення (ігри, домашні улюбленці, їх фото, поробки, марки, листівки, значки та ін.) ... були використані у навчальному процесі.		
<i>ніколи не</i>	<i>іноді</i>	<i>часто</i>
Виявлення наявності демонстрації учнями власних інтересів і надбань		
Мої пропозиції щодо змін у розташуванні меблів, інших предметів у класній кімнаті ...		
<i>ніколи не були враховані</i>	<i>іноді приймались</i>	<i>частіше приймались</i>
Мої пропозиції щодо екскурсій (відвідувань, походів та ін.) ...		
<i>ніколи не були враховані</i>	<i>іноді приймались</i>	<i>частіше приймались</i>
Мої пропозиції щодо запрошення гостей (відомих людей, фахівців, батьків та ін.) ...		
<i>ніколи не були враховані</i>	<i>іноді приймались</i>	<i>частіше приймались</i>
Нагороди, призи, які свідчать про мої досягнення (кубки, грамоти, медалі або їх фото), у шкільному середовищі ...		
<i>не представлені</i>	<i>представлені частково</i>	<i>повністю представлені</i>
Події мого життя, якими я пишаюсь, ... були сюжетами для складання задач, текстів та ін.		
<i>ніколи не</i>	<i>іноді</i>	<i>часто</i>
Я ... обговорював(ла) з учнями улюблені фільми, ігри, мультфільми та ін.		
<i>ніколи не</i>	<i>іноді</i>	<i>часто</i>
Я ... обговорював(ла) з учителями улюблені кіно- і мультфільми, ігри та ін.		
<i>ніколи не</i>	<i>рідко</i>	<i>часто</i>
У школі я... демонстрував(ла) своє захоплення (хобі – фото, колекції марок, значків, гру на інструменті, танці, знання іноземних мов, поробки та ін.).		
<i>ніколи</i>	<i>рідко</i>	<i>часто</i>
Члени моєї родини ... залучались до організації і проведення уроків, занять, свят та інших заходів		
<i>ніколи не</i>	<i>рідко</i>	<i>постійно</i>
День народження, іменин або інші значущі події у своєму житті я ... святкував(ла) у школі.		
<i>ніколи не</i>	<i>іноді</i>	<i>завжди</i>

Автентичність визначає конгруентність шкільного освітнього середовища з особистістю учня і міру її відвертості, вірності собі під час вибору об'єктів і продуктів взаємодії. Аналіз літератури з проблеми (Д. Леонтьєв, В. Франкл, М. Хайдеггер та ін.) доводить, що вона може виявлятися за такими індикаторами як *свобода вибору* (зручного темпу, ступеня складності взаємодії з об'єктами шкільного середовища, на відміну

від усвідомленого вибору він має бути автентичним), *самостійність* і *усвідомленість* прийняття рішень (щодо вибору об'єктів і продуктів взаємодії, шляхів досягнення бажаних результатів) і *особистісна значущість* (самоцінність) продуктів і результатів навчальної діяльності (таблиця 6).

Таблиця 6

Лист опитування учнів для вимірювання автентичності шкільного освітнього середовища

Виявлення свободи вибору у процесі навчання		
Зручний для мене темп засвоєння навчального матеріалу обирав ...		
<i>учитель</i>	<i>я за допомогою учителя</i>	<i>я сам(а)</i>
Посильний для мене ступінь складності навчального матеріалу обирав ...		
<i>учитель</i>	<i>я за допомогою учителя</i>	<i>я сам(а)</i>
Посильний для мене обсяг навчального матеріалу обирав ...		
<i>учитель</i>	<i>я за допомогою учителя</i>	<i>я сам(а)</i>
Час для опитування, контрольної і самостійної роботи визначав ...		
<i>учитель</i>	<i>я і учитель</i>	<i>я</i>
Тривалість моєї роботи у групі, самостійної роботи тощо визначав ...		
<i>учитель</i>	<i>я і учитель</i>	<i>я</i>
Вибір об'єктів взаємодії (підручників, наочності, запрошених та ін.) у процесі навчання здійснював ...		
<i>учитель</i>	<i>я і учитель</i>	<i>я</i>
Вибір продуктів навчальної діяльності здійснював ...		
<i>учитель</i>	<i>я і учитель</i>	<i>я</i>
Моє місце у класі (парта) обране ...		
<i>учителем</i>	<i>мною і вчителем</i>	<i>мною</i>
У разі незгоди з оцінкою, підготуватись і покращити результати я ...		
<i>ніколи не маю можливості</i>	<i>іноді маю можливість</i>	<i>завжди маю можливість</i>
Обирати способи і прийоми навчання, які вважаю оптимальними, я ...		
<i>ніколи не маю можливості</i>	<i>іноді маю можливість</i>	<i>завжди маю можливість</i>
Виявлення самостійності і усвідомленості прийняття рішень		
У процесі планування і організації процесу навчання моя самостійність ...		
<i>відсутня</i>	<i>часткова</i>	<i>повна</i>
Вибір речей і людей для навчальної взаємодії, який зробив(ла) самостійно, я ... можу пояснити		
<i>ніколи не</i>	<i>іноді</i>	<i>завжди</i>
Вибір того, що я хочу виготовити або одержати у результаті навчальної взаємодії, який зробив(ла) самостійно, я ... можу пояснити		
<i>ніколи не</i>	<i>іноді</i>	<i>завжди</i>

Вибір шляхів досягнення бажаних результатів навчальної діяльності, який зробив(ла) самостійно, я ... можу пояснити		
<i>ніколи не</i>	<i>іноді</i>	<i>завжди</i>
Виявляти ефективні (оптимальні) для себе способи навчання я ...		
<i>не вмію</i>	<i>не завжди можу</i>	<i>завжди можу</i>
Я ..., які способи навчання обрати, щоб забезпечити бажаний результат		
<i>не знаю</i>	<i>не завжди знаю</i>	<i>завжди знаю</i>
Коли я не одержую очікуваних результатів навчання, то звинувачую у цьому		
...		
<i>обставини</i>	<i>інших люди</i>	<i>себе</i>
Коли я одержую очікувані результати навчання, то вважаю це ...		
<i>випадковістю</i>	<i>заслугою інших</i>	<i>власною заслугою</i>
Навіщо потрібна освітня інформація, яку надають у школі, я ...		
<i>ніколи не розумів(ла)</i>	<i>не завжди розумів(ла)</i>	<i>завжди розумів(ла)</i>
Чим були кращі від інших пропонувані мені способи навчання, я ...		
<i>не розумів(ла)</i>	<i>не завжди розумів(ла)</i>	<i>завжди розумів(ла)</i>
Які способи навчання є ефективними саме для мене, я ...		
<i>не знаю</i>	<i>не добре знаю</i>	<i>точно знаю</i>
Виявлення особистісної значущості продуктів і результатів навчання		
На мій вибір продуктів навчальної діяльності передусім впливає ...		
<i>вибір інших учнів</i>	<i>порада вчителя</i>	<i>власне бажання</i>
Продукти, які я виробляю у процесі навчання, для мене ...		
<i>не важливі</i>	<i>не дуже важливі</i>	<i>важливі</i>
Продукти навчальної діяльності я прагну виготовити передусім ...		
<i>швидше</i>	<i>яскравішими</i>	<i>якісно</i>
У навчанні важливим для мені передусім є ...		
<i>гарні оцінки</i>	<i>продукти</i>	<i>знання і уміння</i>
Якщо в мене щось не виходить зробити (написати твір, розв'язати задачу та ін.), я ...		
<i>заспокоююсь тим, що вийде іншим разом</i>	<i>шукаю тих, хто зробить це за мене</i>	<i>шукаю способів досягти цього сам</i>
Я прагну краще навчатись, тому що(б) ...		
<i>цього вимагають батьки</i>	<i>всі цього прагнуть</i>	<i>втілити власну мрію</i>
Результати навчання моїм очікуванням ...		
<i>не відповідають</i>	<i>не дуже відповідають</i>	<i>цілком відповідають</i>
Якщо дізнаюсь що не буде уроку (заняття), ...		
<i>радію, що буде вільний час</i>	<i>це мене не хвилює</i>	<i>сумую про втрачений час</i>
Предмети, з якими я взаємодіяв(ла) у процесі навчання, для мене ...		
<i>не були цікаві</i>	<i>не дуже цікаві</i>	<i>цікаві</i>
Люди, з якими я взаємодіяв(ла) у процесі навчання, для мене		
<i>не були цікаві</i>	<i>не завжди були цікаві</i>	<i>цікаві</i>

У опитувальниках позначка «зірочка» (*) після окремих речень вказує на те, що його продовження забезпечує респонденту вибір не лише одного з пропонованих варіантів, а всіх можливих.

Кількісні параметри критеріїв освітнього простору в школі вираховують за результатами підсумовування балів, одержаних за кожен позначку, де перший з пропонованих варіантів оцінюють у 0 балів, другий – у 1 бал і третій – у 2 бали. Виняток складають речення позначені «зірочкою» (*). Кожен з обраних варіантів оцінюють 1 балом. Середній результат кожного з опитаних одержують за формулою: $Ср. (респ.) = K/P$, де K – загальна кількість балів до кожного показника, а P – загальна кількість пропозицій.

Узагальнення результатів і виявлення кількісних параметрів кожного з показників освітнього простору в школі вираховують за формулою: $Ср.(шк.) = Ср.(респ.)1 + Ср.(респ.)2 + Ср.(респ.)3 + \dots / n$, де $Ср.(респ.)1$, $Ср.(респ.)2$, $Ср.(респ.)3$ – середні результати певного параметру освітнього простору кожного з опитаних респондентів, а n – кількість респондентів. Числове вираження кожного з критеріїв освітнього простору в школі вираховують за допомогою формули: $Ср. = Ср.(шк.)1 + Ср.(шк.)2 / 2$, де $Ср.(шк.)1$ і $Ср.(шк.)2$ – результати одержані попередніми розрахунками за першим і другим показниками відповідного критерію. Кількісні результати аналізу освітнього простору в школі за всіма визначеними показниками і критеріями узагальнюють і одержують числове вираження аналізу освітнього простору в школі. Воно може мати графічне вираження і використовуватись для порівняння з очікуваннями, а також з попередніми і наступними результатами, оскільки передбачає порівняння не тільки результатів аналізу простору до і після впровадження інноваційної моделі, а й моніторингу змін її функціонування протягом певного часу.

Пропонована методика може бути використана під час експертизи загальноосвітнього навчального закладу. Цей аналіз буде актуальним і для вивчення інноваційного розвитку школи. Водночас його можна

застосовувати для вивчення результативності функціонування шкільного освітнього середовища, оскільки, з одного боку, окреслить ступінь його освоєння школярами і здатність змінюватись відповідно їх потребам і запитам, з іншого. Як свідчить аналіз практики, зазвичай експертизу у школі проводять з метою виявлення освітніх можливостей навчального закладу, які воно відкриває перед школярами, де передусім встановлюють процентне відношення кількості учнів з високим і достатнім рівнем освітніх результатів й кількістю переможців конкурсів, змагань, олімпіад і турнірів. Натомість аналіз освітнього простору в школі за пропонованими параметрами дасть змогу встановити, наскільки ці можливості реалізовані, використані кожним учнем для задоволення власних освітніх потреб. До того ж такий аналіз освітнього простору в школі має відбуватись у динаміці і з урахуванням взаємної детермінації розвитку учня і середовища, що дасть змогу відстежувати ефекти і наслідки окремих педагогічних впливів на весь навчально-виховний процес. У цьому ми вбачаємо перспективу подальших наукових досліджень проблеми.

Література

1. Беляев С. А. Экологическая психология [Электронный ресурс] / С. А. Беляев. – Мн. : Изд-во МНУ, 2009. – Режим доступа: psyeza.ru/invauromentalaya-psihologiya-949.htm.
2. Загвязинский В. И. Методология и методы психолого-педагогического исследования : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / В. И. Загвязинский, Р. Атаханов. – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 208 с.
3. Зубова Л. В. Социально-психологический аспект управления качеством образования. [Электронный ресурс] /Л. В. Зубова. – Режим доступа: bank/orenipk.ru/Text/11_17.htm.
4. Криулина А. А. Эргодизайн образовательного пространства / А. А. Криулина. – М. : ПЕРСЭ, 2003. – 192 с.

5. Панов В. И. Психодидактика образовательных систем: теория и практика / В. И. Панов. –СПб. : Питер, 2007. – 352 с.

6. Харитонов В. А. Образование: стратегия развития и синергетика / В. А. Харитонов, О. В. Санникова, И. В. Меншиков. // Наша школа. – 2004. – № 9 (958). – С. 2-8.

7. Цимбалару А. Д. Моделювання інноваційного освітнього простору загальноосвітнього навчального закладу: наукові підходи [Електронний ресурс] / А. Д. Цимбалару // Інформаційні технології і засоби навчання : наукове електронне фахове видання. – 2007. – Вип. № 3. – Режим доступу до журн.: <http://www.nbuuv.gov.ua/e-journals/ITZN/eml/emg.html>.

8. Эргодизайн промышленных изделий и предметно-пространственной среды : уч. пособие под ред. В. И. Кулайкина, Л. Д. Чайновой // [Електронний ресурс] – Режим доступу: fictiobook.ru/autor/kollektiv_avtorov/yergodizayin_promiysshleniyh_izdeliyi_i_read-onlain.html.

9. Ясвин В. Я. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В. Я. Ясвин. – М. : Смысл, 2001. 365 с.